

Hogyan kerültél kapcsolatba a filmkészítéssel?

Először az egyetem alatt tanultam videókészítést, majd a Magyar Televíziónál segédoperatőri képesítést szereztem. Végül is a Filmművészetin adásrendező lettem – de se segédoperatőr, se adásrendező nem vagyok. Dokumentumfilmeket készítek és videós újságíróként szoktam dolgozni. A közösségünknek viszont már régóta tagja vagyok, meg aktivista is vagyok, és ez a kettő szerencsésen összekacsolódott. Hiszek benne, hogy a láthatóság fontos és ezt a filmekkel és a videókkal tökéletesen meg tudjuk valósítani. Szerencsésnek is érzem magam, mert a közösségünk tagjai együttműködők ebben.

Mindig is aktivistának tartottad magad, vagy volt egy olyan pontja az életednek, mikor azt mondtad, hogy ennyi, ne tovább és nekem is hallatnom kell a hangomat?

Ez az én coming-out időszakomhoz kötődik, amikor körbenéztem és magamon kívül nem láttam **leszbikusokat**. A 90-es évek közepén találkoztam olyan emberekkel, olyan nőekkel, akikkel először beszélgető esteket tudtunk szervezni, aztán később megalapítottuk a Labrisz Leszbikus Egyesületet. A Szivárvány Misszió alapításánál is ott voltam. Egy csomó izgalmas dologban részt vettem. Ma már nem szervezkedni szeretek. A Labrisz filmklubjának még én vagyok a felelőse, de már nem akarok ügyvivő lenni, meg nem akarok kurátor lenni, inkább a kreatív részét szeretném megélni.

Miért pont a dokumentumfilmeket választottad?

Mert izgalmasabbnak tartom a valóságot, mint amit én kigondolok. A *Meleg Férfiak Hideg Diktatúrákat* úgynevezett kreatív dokumentumfilmnek tartjuk. Próbáltam olyan jeleneteket konstruálni, amik valahogy visszaadják a múltat, vagy a régi tereket a visszaemlékezések tartalmával tudják megtölteni. Van egy kis játékos átjárás a játékfilm és a dokumentumfilm között, de alapvetően itt is az interjúkra, a személyes életutakra építünk. Szeretem a határtalanságot. Miért ne vegyítsünk bármit, amit a pénztárcánk megenged? Izgalmas filmet kell készíteni, amit szeretnek a nézők, érdekesnek találnak. Minden, ami ezt szolgálja, az jöhet.

Hogy választottátok ki a filmben megszólaló interjúalanyokat?

Úgy kezdődött ez az egész három és fél éve, hogy egy forgatáson találkoztam Banach Nagy Milánnal, aki a *Meleg szemmel* videoblog **riportere** volt. Ő mondta, hogy rendezzem meg az *Eltitkolt évek* pasiváltozatát is. Gondolkodtam egy kicsit a megvalósításon, és kitaláltam, hogyan lehetne ezt másképpen csinálni, mint az előző filmemet. Aztán Milánnal együtt végiggondoltuk a lehetséges szereplőket. Azért voltak adott figurák, mint Takács Bencze Gábor, Láner Laci és Pálfi Balázs, akiket nem lehetett kihagyni. Hét idősebb pasi van és négy fiatalabb srác. Az ő történeteik így is bőven kiadnak 100 perc játékidőt.

Három és fél éve kezdtetek bele a forgatásba. Miért tartott ilyen sokáig?

A pénz miatt. Magyar forrásaink nem voltak, egyedül egy filmes alapítvány, a Filmjus támogatta a forgatókönyv megírását. Egyébként minden petágot külföldről szedtünk össze. Volt két adománygyűjtő kampányunk, amivel tulajdonképpen a saját közösségünk fektetett be annyit, hogy mindig tovább tudjunk lépni a következő jelenettel. Nehéz elképzelni, de még egy ilyen kreatív dokumentumfilmben is egy jelenet másfél millióba került, ami egy nap alatt huss! elmegy. Nem olcsó, de egy nagyobb produkcióhoz képest nevetséges. Így, hogy össze kellett kuporgatnunk minden fillért, ez az összeg is jelentős tételnek számított. Ráadásul, ha mindent mi magunk csinálunk, akkor kevesebb idő marad arra is, hogy magával a filmmel foglalkozzunk. A szereplők is ingyen jöttek. Van egy jelenet, ami külföldön játszódik. Oda egy 11 fős stábot ki kellett vinni.

Ilyen nehezen megy ez máshol is?

Beszélgettem Jochen Hick-vel, aki az *Out in Ost-Berlint* rendezte. **Lefilmezte**, hogy mi volt Kelet-Németországban annak idején a melegekkel. Ő is azt mondta, hogy nagyon nehezen szedte össze a pénzt. Először televíziós filmet kellett belőle csinálnia és csak aztán kapott támogatást a moziváltozathoz. A közvetlen tapasztalatom az, hogy a dokumentumfilmesek küzdenek, főleg ha

ilyen típusú témát választanak. Mert eszméletlenül drága. Ha kimegyek Oroszországba, ahol a felvonuláson megverik a melegeket, az sokkal kevesebb anyagi befektetés. Nyilván sokkal aktuálisabb kérdés, meg is kell csinálni és bátornak kell lenni, de sokkal kevesebb pénzbe kerül. Elmentünk a Magyar Médiatechnológiához, ahová a dokumentumfilmek tartoznak. Lekaptak minket a tíz körmünkről, hogy mit képzelünk, milyen filmre akarunk pénzt kérni. Mit szólnak majd a nézők és mi fog történni azzal a gyerekekkel, aki megnézi? Ez volt a véleményük, és elhajtottak minket.

Hány főből állt a stáb?

Legalább harmincből. A szereplőkön kívül. A stúdióban újraépített Egyetem presszós jelenetet volt a legnehezebb kitalálni és megcsinálni. Oda sokkal több ember kellett volna, kevés volt az asszisztencia. Mindenki csinált mindent.

A négy fiatal srác közül az egyikük nem vállalta az arcát. Miért fontos ezt kiemelni?

Amikor kiderült, hogy ő nem fogja vállalni az arcát, akkor elgondolkodtam, hogy mit csináljak ezzel a helyzettel. Végül erre épül a dramaturgia egy része, ő a narrátor és a második operatőr is a filmben. Amolyan „stáb a stáiban” helyzetet alakítottunk ki.

Miért a rendszerváltás lett a központi téma?

Egyesek csak nyugatról bejövő divatnak tartják a **melegséget**. A nyugati aktivisták pedig keletről érzik a homofóbiát. Történelem-földrajz szakon végeztem. A múlt, főleg a közösségünk története mindig is izgatott. Az Eltitkolt évek esetében voltak olyan nők, és most vannak olyan férfiak, akik elmondták a saját történeteiket. Ezekből alakul ki egy-egy korszaknak a tükre. Nyilván nem az egész, mert ez csak pár embert jelent. Most már ki tudja, hányadik generáció nő fel úgy, hogy fogalma sincs arról, mi volt itt az 50-60-70-80-as években és a rendszerváltás környékén, a hazai meleg mozgalmak hajnalán. Ezeket fontos elmondani. Meg kell teremteni a saját hagyományainkat, mert más nem csinálja meg helyettünk.

Fiatalon volt példaképed, akiről azt gondoltad, hogy igen, őt kellene követni?

Úgy mond a mi időnkben – én most 42 éves leszek – nem voltak magyar példaképek, a külföldi mozgalmak példáit láthattuk magunk előtt. Azoknak, akik megalapították az itteni Labriszt, az ugyanilyen szerb egyesület feminista-leszbikus nőtagjai voltak a példaképei. Volt egy dél-szláv áramlat, ami beindította itthon is mind a feminista, mind a leszbikus mozgalmakat. Az akkori Jugoszlávia sokkal szabadabb volt, mint Magyarország, ezért a feminizmus sokkal hamarabb meghonosodott, mint nálunk.

A fiatalok mit látnak? Sok minden változott a régi világhoz képest?

A fiúk idegenséggel szemlélték ezeket a helyzeteket. Furcsa volt nekik még csak elméletileg is belehelyezkedni abba, ami az idősebbeknek természetes volt. Az egy tök más világ, **de a forgatás alatt ezeket a helyzeteket nagyon élvezték.**

A múlt mellett a jelen mekkora szerepet kap?

A film címe nem véletlenül *Meleg Férfiak Hideg Diktatúrák*. Most is egy tekintélyelvű állam kerekedik itt a szemünk előtt. Erre reflektálnak az idősek. A fiatalok is arról kérdezik őket, hogy az ő tudásukkal, amit az „átkosból” hoznak, mit lehet itt kezdeni. Ezek a generációs kérdések oda-vissza működnek. Persze ez a mostani sokkal rafkósabb, mint a Kádár-rendszer volt. Az idősek látnak párhuzamokat is, de néha teljesen más a véleményük, mint a fiataloknak. A politika mellett a személyes történetek adják a film lényegét, meg van egy időbeli íve is. A vágás sem volt egyszerű feladat. Egy nagy zsírpapírra ragasztottam fel mindent post-itekkal. Füzetben nem láttam volna át az egészet. Amikor változott valami a vágás alatt, akkor azt átragasztottam. Volt, ami kiesett, mert lehullott magától, de volt, amit muszáj volt kihagyni. Nagyjából száz óra anyagot vettünk fel.

Mik voltak számodra a forgatás legizgalmasabb, legkellemesebb pillanatai?

Amikor Horvátországba mentünk egy meleg nudista strandra, az például izgalmas volt. Nyilván ott is voltak bonyodalmak. Kérték volna a forgatási engedélyünket. Mondtuk, hogy a horvát producernél van – aki persze nem létezett. Voltak kalandjaink, de minden kellemes élmény igazából munkás élmény. Ilyenkor koncentrálni kell, úszkálni a kellemességben nem nagyon tudok. Mikor a vágószobában elkezdnek összeállni a jelenetek és látni lehet, hogy mi lesz a film vége, az nagyon jó.

Kinek szól a film?

Két célközönségünk van. Egyrészt a többségi társadalom, másrészt a saját közösségünk. Az *Eltitkolt éveket* és a *Meleg Férfiak Hideg Diktatúrákat* is próbáltam úgy megcsinálni, hogy aki soha nem hallott még erről semmit, az is megértse elejétől a végéig. A melegeknek néhány rész már ismerős lehet, de bőven lesz olyan is, ahol azt tudják majd mondani, hogy aha!

Máshogy csináltad volna meg a filmet, ha csak a meleg közösségnek szánod?

Alapvetően nem. Mindenképpen jó és érdekes filmet kell készíteni Ez egyformán igaz bárkire, nemi identitástól függetlenül. Rendeztünk már két tesztvetítést a filmből ősszel. Ott a heteró barátaimon éreztem, hogy egy-két jelenet megdobja őket, de szerintem ezeket a dolgokat is meg kell mutatni. Mindenről szólni kell: a férfivécék világáról, a korzóról. Ezeket nem lehet kihagyni, mert hozzátartoznak ehhez a világhoz. Azért nem fogom kihagyni, mert valakinek fennakad a torkán.

Ezek szerint vannak még olyan dolgok Magyarországon, amik fennakadnak az emberek torkán?

Azt gondolom, hogy kevés ismeretük van róla, nem foglalkozik vele annyira a média – ha csak nem speciálisan a mi médiánk. Az ismeretlenség az, ami megdöbbenést kelthet bennük, de ha valamit már negyedszer hallanak, akkor az nem lesz olyan megdöbbenítő. Egyébként van benne szerelem, van benne erotika, van benne utazás **stb.** – tehát csupa olyan dolog, ami teljesen hétköznapi műfaj mindenki számára.

A február 19-i urániás premier után mi lesz a film további sorsa?

Megpróbáljuk valami nagy fesztiválra benevezni. Ezzel a producerünk, Ugrin Julianna foglalkozik. Ha a dokumentumfilm- és LGBT fesztiválokra befut a film, akkor később itthon is forgalmazni szeretnénk. Előbb moziban, aztán talán egy évvel később DVD-n.

Mostanában mozis forgalmazásba került jó pár meleg film itthon, köztük két magyar is. Azokról mi a véleményed?

Az *Idegen a tónál* nekem nagyon tetszett. Az, hogy ilyen bátran nyúlt az erotikus részekhez. Megmutatta, és kész! Ez a világ ilyen. Illetve én hallom, hogy ilyen és a filmezés kapcsán kicsit tapasztaltam is. És ha ilyen, akkor meg kell mutatni. A *Viharsarok* szenzációs volt. Megdöbbenített a történet, ami alapján készült. A *Coming outot* nem láttam, de majd ha a tévében vetítik, megnézem. A rendezőt, Orosz Dénest ismerem valamennyire. Ő egy tehetséges fiú, egy gagman, vígjátékokat szeret rendezni. Nekem ezzel nincs bajom. Ő nem aktivista, nem egy konkrét közösséget akar kiszolgálni, csak a saját filmjét akarta megcsinálni. Ez egy kreatív film, a rendező azt csinál vele, amit akar. Voltak ez ellen tiltakozások, de szerintem az alkotói szabadság ugyanolyan fontos mint pc-nek lenni.

Látsz valami különbséget a mostani és mondjuk a tíz évvel ezelőtti meleg filmek témái és mondanivalója között?

Az első filmfesztiválokra nagyon sok amatőr és kicsit rosszul elkészített filmet láthattunk, ami ma már kevésbé jellemző. Egyre több pénzt fektetnek ebbe is. A filmkészítők és a producerek felfedeztek maguknak egy olyan fehér foltot, ami eddig nem volt. Ez egy új piac. Emiatt mára sokkal profibbak lettek, szélesebb a spektruma a meleg filmeknek. Témájukban annyira nem mások. A coming-out és a szülői elfogadás mindig ott van, most már a gyereknevelés is sztenderd téma. Az szokott tetszeni – most kicsit haza beszélek – hogy megtalálják régi, történelmi témákat.

Neked mik a jövőbeni terveid?

Tervek vannak, de előbb szeretném befejezni ezt a filmet. Ehhez kapcsolódóan lesz egy cross-média projectünk is. Ahogy az *Eltitkolt évekkel* is történt, nagyon sok jó interjúnk volt, amihez még gyűjtöttünk is. Most is megkerestünk még több idős urat, és az ő interjúikat egybe szerkesztve könyvet fogunk kiadni. Remélhetőleg a Budapest Pride idejére, azaz júliusra fog megjelenni ez a kötet. Ez egy egyéves projekt a Norvég Civil Alap támogatásával. Ennek keretében indítottuk el a blogunkat is, a melegferfiak.blog.hu-t. Ott is historikus kérdéseket veszünk elő, de hétköznapi témákkal persze.